

La premsa en temps de guerra: el diari *Gerona CNT*

Carlos Jiménez i Soto

Dirigit per: Dr. Lluís Costa i Fernández

Treball Final de Grau en Comunicació Cultural

Curs 2019-2020

“La palabra crea anarquistas. La lectura ilumina y, de inmediato, provoca la necesidad de decir la idea, de hacer que circule, de ponerla en acto. Algo de todo esto supieron resguardar, a lo largo del siglo XX, quienes continuaron la senda libertaria”.

Amor y anarquismo, Laura Fernández Cordero (2017)

Agraïments

En primer lloc vull agrair al meu tutor Lluís Costa.

També vull agrair a la Carol, pels seus consells i a en Dani, espero que trobi la seva samarreta d'en Drenthe.

I a la Mina, per la seva ajuda incondicional.

Índex

1. Plantejament	5
2. Metodologia.....	5
3. Marc Teòric	6
3.1 Història	6
4. Context històric.....	9
4.1 Guerra i revolució.....	9
4.2 Internacionalització del conflicte	11
4.3 Els fets de maig i el canvi de poders	12
4.4 La ciutat de Girona a la Guerra Civil	13
5. Premsa durant la Guerra Civil	15
5.1 Premsa anarquista durant la guerra	18
6. Diari Gerona CNT.....	20
6.1 Format del diari	21
6.1.1. Caricatures.....	23
6.2 La censura	24
6.3 Contingut	27
6.3.1 Sobre la guerra i la revolució	27
6.3.3 Sobre la rereguarda.....	33
6.3.5 De caràcter internacional	37
7. Conclusions.....	38
8. Bibliografia	39
9. Taula d'imatges.....	40
10. Annexos	42

1. Plantejament

En aquest treball s'analitza el diari gironí *Gerona CNT*, *órgano confederal de la segunda región de la CNT*, publicat entre el juny i el desembre de l'any 1937. Es comprova la línia editorial d'aquest diari a partir de l'estudi del llenguatge i del tipus de notícies.

Per assolir aquest objectiu primerament es contextualitza el moment històric en el qual neix aquest diari. Tot seguit es revisa l'obra de Josep Maria Figueres, *Periodisme en la Guerra Civil*, on s'explica el paper de la premsa a Catalunya durant la Guerra Civil Espanyola. L'anàlisi del diari es basa principalment en la tesi d'aquest llibre, la qual, a grans trets, anuncia que en temps de guerra el periodisme abandona la seva finalitat informativa per convertir-se en una eina propagandística.

2. Metodologia

En primer lloc, s'ha dut a terme una àmplia recerca bibliogràfica de tesis doctorals, articles i llibres, per situar històricament el diari. S'ha començat amb obres de caràcter més genèric sobre la Guerra Civil. En aquest sentit s'han consultat principalment els llibres *España partida en dos*, de Julián Casanova, i *Quan Catalunya era revolucionària (i feia la guerra)*, de Carmel Rosa "Roc". Tot seguit s'ha acotat la recerca a l'inici del conflicte i als fets de maig de 1937, donat que el diari es publica al mes següent. Finalment, s'ha realitzat una cerca d'informació respecte a els antecedents immediats de la publicació del diari a la ciutat de Girona, per això han sigut útils les obres *Segona República i Guerra Civil a Girona* i *La Guerra civil al territori*.

Tot seguit, s'han buscat escrits referents al periodisme durat la guerra. Per això, ha estat cabdal l'obra de Josep Maria Figueres. *Periodisme durant la guerra civil*, a més de *El Autonomista: el diari dels Rahola*, de Lluís Costa. Aquest està centrat en la comunicació local a Girona.

Per realitzar l'anàlisi del *Gerona CNT* s'ha fet una lectura exhaustiva de tots els exemplars publicats, que es troben digitalitzats a la pàgina de l'Ajuntament de Girona, Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions. A partir d'aquesta lectura, s'ha elaborat una categorització dels continguts del diari.

Finalment, s'ha estudiat si els resultats de l'anàlisi del diari *Gerona CNT* guarden relació amb les tesis proposades en el cos del treball.

3. Marc Teòric

Per redactar el Marc Teòric ha estat molt útil l'obra dirigida per Jordi Berrio, *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya* (1997), concretament del que expliquen Joan Manuel Treserras i Josep Lluís Gómez Mompart. Això s'ha completat amb l'article *La investigación hemerográfica en Cataluña. Estado de la cuestión (1879-2013)*, de Josep Maria Figueres.

La història dels mitjans de comunicació s'ocupa de "l'evolució dels materials parcialment o preferentment informatius, habitualment seriat i impresos, i ordinàriament de caràcter periòdic" (Tresserras & Mompart, 1997, p. 66). En concret, pel periodisme, és d'especial interès el tipus de discursos empresos i el desenvolupament de les formes de la producció i de recepció dels textos periodístics. Aquesta s'ocupa de:

- a. La construcció i l'establiment de línies evolutives de discursos o enunciats periodístics, a través de qualsevol mitjà.
- b. La seva possible adscripció a una tipologia de gèneres i l'evolució d'aquestes.
- c. L'estudi i l'anàlisi dels exemples periodístics més remarcables (de peces i d'autors).
- d. L'estudi comparatiu entre les diverses tradicions del periodisme, tenint en compte l'època, la llengua, el sistema cultural, etc. (Tresserras & Mompart, 1997).

3.1 Història

L'Escola de Bibliotecàries de la Diputació de Barcelona va publicar del 1944 al 1956 una catalogació exhaustiva de les diverses revistes de les biblioteques de la ciutat. Després, a l'escola del CIC i a l'*Escuela Oficial del Periodismo* de Barcelona es van realitzar un conjunt de tesis que es conserven al Col·legi de Periodistes de Catalunya. No va ser fins que es va incorporar el periodisme als estudis universitaris a Catalunya, l'any 1971, que es van començar a introduir, de manera sistemàtica, els estudis de comunicació (Tresserras & Mompart, 1997).

No es pot parlar de la història dels mitjans de comunicació a Catalunya sense mencionar l'obra de Joan Torrent i Rafael Tasis (1966). Aquesta obra marca un abans i un després en la recerca sobre comunicació. Fins llavors, l'obra de referència era la de Manuel Vázquez Montalbán, la qual presenta "una aplicació massa mecànica dels principis del materialisme històric" i, actualment, es considera insuficient (Tresserras & Mompart, 1997). L'obra de Torrent i Tasis és tan remarcable perquè va culminar la tradició historiogràfica de la premsa catalana procedent del primer terç del segle XX. D'ençà que s'ha continuat amb aquesta línia d'investigació "que consisteix en l'acumulació de dades i en l'anàlisi cultural descriptiva" (Tresserras & Mompart, 1997, p. 79). A part d'aquesta, hi ha una

altra línia d'investigació, iniciada a finals dels anys setanta, que analitza l'evolució dels mitjans de comunicació des d'una visió global de la comunicació social. Aquesta posa l'accent en les “característiques que els ecosistemes adopten en el període de la societat de masses” (Tresserras & Mompert, 1997, p. 79).

A tall d'exemple de l'enfocament de l'estudi que volia anar més enllà serveix l'obra *Metodología de la historia de la prensa española* (1982). En aquesta s'estudia com la premsa es converteix en una eina que “modela la manera de representar la vida pròpia” i quina és la credibilitat que els lectors d'una publicació li atorguen.

“Des de la perspectiva general de la història de la comunicació, la renovació s'ha produït prioritàriament en la inclusió sistemàtica del factor tecnològic [...] i de les conseqüències de les diverses innovacions tècniques de cada moment històric; la generalització progressiva del recurs a l'anàlisi del discurs dels mitjans recollint les aportacions de la semiòtica; l'assimilació crítica de les possibilitats desvetllades per la història de les mentalitats, la de les ideologies i la de la vida quotidiana [...] contribuint a plantejar com els mitjans participen en la difusió (construcció) de models culturals latents o la configuració de la cultura popular i/o de masses” (Tresserras & Mompert, 1997, p. 71).

Com a exemple, Tresserras i Mompert proposen *La prensa en los siglos XIX y XX* (1986) i *Comunicación, cultura y política durante la II República y la Guerra Civil* (2 vol., 1990). També cal destacar el treball del grup F. Espinet, J. Ll. Gómez Mompert, E. Marín i J. M. Tresserras, *Prensa, comunicación i cultura a Catalunya durant el primer terç del segle XX*.

Respecte a les investigacions universitàries des d'enfocaments d'història social i cultural cal destacar les tesis doctorals d'Enric Cassany i de Manuel Llanas, Frances Espinet, Jaume Guillamet, Susanna Tavera i Josep Maria Figueres. Dit això, M.C. García Nieto ja havia publicat l'any 1958 la seva tesi, dirigida per Jaume Vicens i Vives emmarcada en aquesta nova línia d'investigació (Tresserras & Mompert, 1997).

Pel que fa a les tesis de llicenciatura relacionades amb diaris concrets, són remarcables *La Rambla*, de M. Del M. Palomo (1986) i *La justicia social*, de M.D. Capdevila i R. Masgrau. Aquests tipus de treballs són molt abundants. A tall d'exemple hi ha: *El Correo Catalán* (J. Barcón), *Ajoblanco* (R. Barnils), *Diario de Barcelona* (J.M. Blanco i F. Martínez), *Solidaridad Obrera* (P.I. de Dalmases), *Tele-Estel* (J. Faulí), *Solidaridad Nacional* (F. Gutiérrez), *Hola* (M.J. Recoder). També hi ha algunes dedicades a l'estudi d'un conjunt de publicacions o a personalitats del món periodístic (Tresserras & Mompert, 1997).

Les publicacions editades fora de Barcelona es coneixen com a “premsa comarcal”. A l’obra de Torrent-Tasis es destaca aquest tipus de premsa. Una altra obra d’importància dins d’aquest àmbit és la de J. Guillaumet, com *La premsa de les comarques gironines* (1977). Abans del 1966 aquest tipus d’estudis es coneixen com a “premsa provincial”, i es cataloguen a partir de fons hemerogràfics les publicacions de les províncies. Respecte a Girona, destaca *Las colecciones de prensa local de la biblioteca pública de Gerona* (1949), de E. Mirambell (Tresserras & Mompart, 1997).

A partir dels anys setanta s’ha anat renovant la bibliografia sobre premsa comarcal, gràcies a un augment de l’interès per conèixer les arrels històriques, la difusió de l’obra de Torrent-Tasis i després de Guillaumet i la revaloració dels estudis sobre història local, a més de l’interès de les institucions democràtiques aparegudes amb la fi del franquisme (Tresserras & Mompart, 1997).

Respecte a les obres sobre premsa comarcal a Girona destaquen *La premsa a les comarques gironines*, de Jaume Guillaumet (1977) i *Els mitjans de comunicació a Girona (1787-2003)*, de Lluís Costa (Figueres, 2013)

Respecte a estudis específics sobre periòdics concrets, destaca *El Autonomista: el diari dels Rahola*, de Lluís Costa, *La Renaixensa*, de Carola Duran, *Lo sometent*, de Jordi Tous, i *Diari Català*, de Josep Maria Figueres (Figueres, 2013). Aquestes ofereixen una aproximació històrica a la vida dels diaris des d’una perspectiva unitària, a més d’aportar dades com el tiratge, la relació de corresponsals o la ideologia passant pel contingut i, fonamentalment, per la història; sobre l’origen i el final, l’evolució, suspensions, etc. (Figueres, 2013).

D’obres de conjunt destaca *Periodisme en la guerra civil* (2010), de Josep Maria Figueres, publicada per Publicacions de l’Abadia de Montserrat. Aquesta obra ha estat cabdal per la configuració d’aquest treball, que s’ha completat amb textos d’Óscar Freán Hernández (*Imperialismo, fascismo y revolución. El discurso sobre la guerra en la prensa anarquista gallega*), la tesi de Josefa Alcolea (*Fragua social: Prensa, cultura y movilización en la CNT valenciana*), la tesi de Francisco Madrid (*La prensa anarquista y anarcosindicalista en España desde la I Internacional hasta el final de la Guerra Civil*), i l’obra d’Antonio Pineda, Ana Isabel Barragán Romero i Antonio Macarro Tomillo (*Semiótica de la propaganda: aplicación empírica de un modelo de análisis formal a portadas de prensa de la Guerra Civil Española*), a més de la ja comentada obra de Lluís Costa (2000).

La premsa obrera ha estat objecte d’estudis monogràfics. En aquest àmbit destaca *Mouvements ouvriers et socialistes. L’Espagne: 1750-1936* (1953), de R. Lamberet, diversos articles de V.M.

Arbeloa (1970-1972) i l'obra del ja esmentat S. Tavera, sobre la premsa anarcosindicalista (1978, 1988) (Tresserras & Mompert, 1997).

El present treball s'inscriu dins d'aquest marc d'investigació.

4. Context històric

La sublevació militar del juliol de 1936 per part de l'exèrcit espanyol va arrossegar a la República a una guerra civil. Espanya va quedar partida en dos: d'una banda les forces insurrectes, per l'altra, les forces lleials. La República es va veure debilitada per la necessitat de fer front a un exèrcit rebel, Les organitzacions obreres van aprofitar aquesta feblesa del govern per fer la revolució social (Casanova, 2014).

Des del 1936 fins a la seva derrota definitiva l'abril de 1939, la República va passar per tres etapes, amb tres presidents del govern. La primera va ser presidida per José Giral qui va haver de dimitir l'estiu de 1936 perquè representava els nous poders revolucionaris i sindicals sorgits després del 18 de juliol. Va deixar pas a un govern presidit pel socialista Largo Caballero, qui va iniciar la reconstrucció de l'estat fins que, arran dels fets de maig de 1937, el poder va passar a mans de Juan Negrín (Casanova, 2014).

4.1 Guerra i revolució

Concretament Catalunya vivia un moment molt convuls. Després d'aconseguir derrotar el cop d'estat a les terres catalanes van sorgir forces revolucionàries que van desplaçar a la Generalitat i al govern espanyol a Catalunya. Aquestes noves forces eren les organitzacions obreres que havien derrotat als rebels. Carmel Rosa "Roc", a les seves memòries sobre la guerra, ho explica així:

"En dos dies de combats pels carrers de Barcelona – el 19 i el 20 de juliol de 1936 – i després de la desfeta de l'aixecament militar, les estructures de l'Estat republicà s'han esfondrat i es viu el sorgiment d'un nou poder, encara imprecís, però real" (Rosa, 2008, p. 214).

Aquestes forces eren majoritàriament anarquistes organitzades al voltant del sindicat CNT (Confederación Nacional del Trabajo), fundada el 1910. Cal destacar que a diferència d'altres països a Espanya hi havia un moviment anarquista amb molta força (Vadillo Muñoz, 2016) i van aprofitar l'ocasió per dur a terme una insurrecció. Ja abans de la guerra, havien mantingut relacions molt tenses amb el govern, que havien portat a l'enfrontament directe en alguns casos, com va ser l'episodi

ocorregut l'any 1933 a Casas Viejas¹. L'anarcosindicalisme espanyol, a la primavera de 1932, va decidir canviar de tàctica i va optar per la via insurreccional. Els sindicats menys afectes o bé es van desmarcar i van marxar o bé van ser expulsats de la CNT (Vadillo Muñoz, 2016).

Després de controlar l'aixecament militar al territori català, columnes armades formades per obrers, camperols i restes de les unitats de l'exèrcit lleial, van marxar a alliberar les capitals d'Aragó que estaven en mans dels feixistes (Rosa, 2008). Ben aviat, però, es va veure la impossibilitat d'avançar més i el front d'Aragó va quedar estancat i la idea d'una ràpida victòria revolucionària va quedar diluïda.

Pels territoris alliberats per les forces revolucionàries es van expropiar i col·lectivitzar terres, fàbriques i locals. També es van crear comitès antifeixistes i es va dur a terme una repressió contra el clergat i aquells sospitosos de ser contrarevolucionaris. Aquest procés va ser molt caòtic, ja que no hi havia una única directriu imposada des de les altes esferes dels sindicats i els partits i es feia la revolució com es podia i allà on era possible fer-la (Rosa, 2008). El control exercit en molts municipis de Catalunya i d'Espanya per part dels milicians va ser un assalt directe les relacions de propietat i al poder establert (Casanova, 2014).

Per Casanova (2014) el màxim exponent d'aquests mesos de revolució i control obrer era Buenaventura Durruti, cèlebre dirigent de la CNT. Va liderar les milícies que van marxar de Barcelona fins a Aragó i posteriorment va marxar amb la seva columna a defensar Madrid, on va morir, en circumstàncies poc clares, el 20 de novembre de 1936 (Casanova, 2014).

Les forces que controlaven Catalunya, tot i ser totes antifeixistes, eren molt heterogènies. Predominava la CNT, seguida de la UGT (socialista), del POUM (marxista), PSUC (comunista) i ERC (republicà). Això es veu reflectit a l'obra de John Langdon Davies. Explica que quan va passar pel Comitè del Front Popular de Puigcerdà totes les forces li van haver de signar el document per poder viatjar a Barcelona:

“Hi havia quatre segells (al document), un per cadascuna de les quatre organitzacions que formaven part del Comitè del Front Popular: l'Esquerra Republicana de Catalunya, la CNT, el Partit Comunista i la UGT” (Langdon-Davies, 1987, p. 46).

¹ Fets ocorreguts a la població de Casas Viejas, a Cadis. El govern de la República va dur a terme una repressió contra els camperols que havien iniciat una insurrecció anarquista (Acosta Muñoz, 2000).

La CNT va aglutinar tant de poder que el 4 de novembre de 1936 quatre dels seus dirigents van entrar al govern. Era un fet insòlit i irrepètible perquè els anarquistes mai havien confiat en la capacitat de l'acció governamental (Casanova, 2014).

4.2 Internacionalització del conflicte

Arreu d'Europa també van aparèixer forces feixistes: des de 1922, Itàlia estava sotmesa a la dictadura de Benito Mussolini i el 1933 Adolf Hitler va assumir el govern d'Alemanya (Vadillo Muñoz, 2016). Ràpidament aquests van donar suport a les forces revoltades proporcionant-li's material bèl·lic i soldats.

A finals d'agost del 1936, tots els governs europeus, exceptuant Suïssa, havien signat l'Acord de No Intervenció a Espanya². Tot i que Hitler i Mussolini el van firmar, no el van respectar en cap moment i van seguir enviant armes, municions i suport logístic a Franco. Ja abans que finalitzés el mes d'agost, els revoltats havien rebut 48 avions de combats provinents d'Itàlia i 41 d'Alemanya (Casanova, 2014).

Això va alarmar a Ióssif Stalin, qui creia que si la República era derrotada ràpidament l'augment del poder nazi i feixista tindria repercussions negatives per la URSS (Casanova, 2014). Per aquest motiu la Unió Soviètica va començar a enviar armes a la República els quals van arribar al mes d'octubre del 1936. Aquesta ajuda, a diferència de la que rebia el bàndol rebel estava condicionada per les demandes polítiques de la URSS. Al seu torn, aquestes creaven tensions entre les forces republicanes, com explica Carmel Rosa:

“(l’ajuda soviètica) vindrà , però, massa tard i estarà condicionada per exigències polítiques que encrespan les lluites dins dels sectors obrers i republicans i faran irrealitzable la victòria. L’ajuda soviètica servirà per resistir uns mesos però no per guanyar la guerra” (Rosa, 2008, p. 310).

A més de les armes soviètiques, la República va rebre l'ajuda de molts voluntaris estrangers, reclutats i organitzats a les Brigades Internacionals (BI) per la Internacional Comunista. La xifra de brigadistes varia segons les fonts. Segons Julián Casanova l'anàlisi més exhaustiu, de Michel Lefebvre i Rémi Skoutelsky, proporciona una xifra propera als 35.000 combatents (Casanova, 2014)³.

2 França i Gran Bretanya el van firmar el 15 d'agost; Itàlia el 21; la Unió Soviètica el 23 i Alemanya el 24 (Casanova, 2014)

3 Mai va arribar a haver més de 20.000 combatents alhora. Uns 10.000 van morir en combat i van arribar de més de cinquanta països. Qui va aportar més voluntaris va ser França, amb 9.000 brigadistes. També hi va haver 2.000 alemanys, un miler d'austriacs, 2.000 britànics i gairebé 2.500 nord-americans (Casanova, 2014).

4.3 Els fets de maig i el canvi de poders

Els fets de maig de 1937 van marcar un abans i un després dins del territori republicà i en l'esdevenir de la guerra. Feia temps que havia començat la pèrdua de poder dels anarquistes, i que les forces polítiques i sindicals disputaven sobre temes varis com ara l'escassetat del pa i les col·lectivitzacions; així com del control de l'armament, de les indústries de guerra i de l'ordre públic. Això últim va desembocar en la dissolució de les patrulles de control de la CNT a començaments de març del 1937 (Casanova, 2014). De fet, el conflicte al voltant de les col·lectivitzacions ja havia esclatat al mes de gener, al poble de la Fatarella (Termes, 2008).

Aquestes tensions entre la CNT i el POUM, per una banda, i comunistes i govern per l'altra (Orwell, 1938) van esclatar finalment el 3 de maig. Aquell dia Artemi Aiguader, conseller de Seguretat de la Generalitat, va ordenar ocupar l'edifici de la Telefònica a la Plaça Catalunya de Barcelona, que romania en mans de la CNT des del juliol de 1936. Els milicians anarquistes van disparar contra les forces d'ordre que els volien desallotjar. A la ciutat, les barricades es van tornar a aixecar. George Orwell narra els fets ocorreguts a la ciutat comtal aquells dies des del punt de vista del POUM:

“Al principio resultó muy difícil descubrir qué demonios ocurría, quién luchaba contra quién y quién iba ganando. [...]. Mirando desde el observatorio, era evidente que las Ramblas [...] trazaban una línea divisoria. A la derecha, los Barrios obreros eran decididamente anarquistas; a la izquierda, [...], se desarrollaba una lucha confusa, pero en esa zona eran el PSUC y la Guardia Civil quienes ejercían más o menos control” (Orwell, 1938, p. 139-140).

Orwell explica que, finalment el 7 de maig, van arribar guàrdies d'assalt de València. L'ordre va tornar als carrers de la rereguarda republicana (Orwell, 1938). Aquest episodi havia deixat, oficialment, quatre-cents morts i mil ferits (Casanova, 2014).

Aquests fets van accentuar les discrepàncies subjacents entre les forces republicanes i es va veure que no es podia tornar a la normalitat anterior. Com relata Casanova:

“Ahí estaban todos los problemas básicos no resueltos desde el comienzo de la guerra, agravados por el paso del tiempo: la constante cosecha de fracasos militares; la incapacidad gubernamental de organizar el abastecimiento de la retaguardia; y la continua desunión en ámbito económico, político, social y militar” (Casanova, 2014, p. 121).

Conseqüentment, el 17 de maig Manuel Azaña va encarregar formar govern a Juan Negrín, el POUM va ser il·legalitzat i els seus membres perseguits⁴. La CNT va ser apartada dels òrgans de govern. En definitiva, aquests fets van accelerar la pèrdua de poder polític i armat dels anarcosindicalistes, que mai es van refer d'aquest cop (Casanova, 2014). L'últim símbol de poder dels anarquistes, el Consell de Defensa d'Aragó, va ser dissolt pel general Líster l'estiu de 1937 (Cattini & Santacana, 2002).

4.4 La ciutat de Girona a la Guerra Civil

L'inici de la Guerra Civil a Girona va ser més tranquil que a Barcelona o Madrid. A les set del matí del diumenge 19 de juliol, el capità Ruiz Porras va declarar l'estat de guerra a la ciutat. Ràpidament l'exèrcit es va apoderar dels centres claus⁵ sense topar amb cap mena de resistència. El triomf va ser molt senzill, sense vessament de sang. Això, però, va ser una victòria temporal, ja que només va aconseguir apartar les autoritats dels seus càrrecs durant unes hores. La derrota dels revoltats a Barcelona aquell mateix dia va provocar el replegament de les tropes rebels a les casernes (Clara, Tres dates claus de la Guerra Civil a Girona, 2006).

El fracàs de la sublevació, com a la resta de Catalunya, va desencadenar el procés revolucionari. Aquest va començar amb l'incendi dels locals dels partits polítics de la dreta, seguit de la crema d'esglésies. Finalment, l'onada va arribar a les casernes.

Els regidors de la coalició de dretes que llavors governaven la ciutat no es van presentar més a l'Ajuntament⁶. Aleshores, els vuit regidors d'Esquerra van assumir la gestió i el 20 de juliol el regidor Llorenç Busquets va esdevenir alcalde accidental. Tot i això, fins al mes d'octubre, qui controlava *de facto* la ciutat era el Comitè Executiu Antifeixista. Expèdit Duran Fernández, de la CNT, va ser el cap més visible (Clara, 1984).

La primera víctima mortal a Girona va ser un tradicionalista, Pere Coma, abatut el 20 de juliol després d'un enfrontament amb milicians (Clara, 2017). En dies immediats es van desencadenar tiroteigs que van provocar la mort de tres persones més, entre elles el primer antifeixista, el mestre, membre del POUM, Dídac Tarradell, qui va ser ferit accidentalment per Expèdit Duran (Clara, 2006).

4 El seu dirigent, Andreu Nin, va ser assassinat per agents russos i el seu cos mai ha aparegut. Carmel Rosa (2008) explica com va ser la detenció de Nin i la seva posterior desaparició.

5 Com ara la comissaria delegada de la Generalitat i la d'Ordre Públic, l'emissora, els edificis de telefonia i correus, la central elèctrica i les estacions de ferrocarrils

6 Tres d'ells aviat van ser víctimes de la revolució. Ramon Tarrés i Antoni Busquets van ser assassinats a finals d'octubre de 1936 i Josep Maria Domènech va ser executat el 13 de novembre del mateix any.

El dia 9 d'octubre de 1936 la Generalitat va dictar un nou decret perquè tots partits i sindicats estiguessin representats a l'ajuntament d'acord amb la seva participació en la derrota de la insurrecció militar (Clara, 1984). Aquesta representació, segons el decret, havia de ser proporcional a la de les forces polítiques i sindicals representades en el Consell de la Generalitat. Així, a Girona li pertocava un consell de 33 membres, 9 dels quals eren d'ERC, 9 de la CNT, 6 del PSUC, 3 del POUM, 3 d'Acció Catalana i 3 de la Unió de Rabassaires. Malgrat això, el Comitè Executiu Antifeixista, en sessió extraordinària el 19 d'octubre, va decidir constituir-lo de forma contrària a l'ordenada, de manera que va quedar així: 14 membres de la CNT, 9 d'ERC, 6 del POUM, 3 del PSUC i 1 del Partit Sindicalista (Nadal i Farreras, 2017).

El dia 21 d'octubre va tenir lloc la presa de possessió del nou consell municipal on es va nomenar president a Expèdit Duran. D'aquesta manera, Girona va tenir, per primer i últim cop en la seva història, un alcalde anarquista (Clara, 1984).

A principis de l'any 1937 es va crear la Junta de Defensa Passiva, que va presidir Expèdit Duran, que va publicar el 17 de gener instruccions de què calia fer en cas de bombardeig (Prat & Pericot, 2012). El primer bombardeig a prop de Girona va ser el 30 de juny de 1937:

“La matinada del 30 de juny de 1937 un avió trimotor facciós negre [...] llençà dotze bombes de 100 kg. prop de Girona: tres sobre el carrer Major de Sarrià de Ter [...], quatre prop de l'Hospital de Refugiats (edifici Salesians del Pont Major), una sobre un camp a la zona de Palau- Sacosta i les restants pels voltants de Flaçà i Celrà” (Prat & Pericot, 2012, p. 26, 27).

Els fets de maig de 1937 de Barcelona van tenir el seu ressò també a Girona, però d'una manera molt més pacífica i moderada (Costa i Fernández, 2000). Es van construir barricades, però no va haver-hi víctimes mortals, perquè totes les organitzacions van coincidir en la necessitat de mantenir la pau a la ciutat (Clara, 2006).

Com a la resta de Catalunya, aquests fets van provocar un retrocés de les forces anarcosindicalistes. En el ple del 27 de maig, Duran va ser substituït de la presidència del Consell Municipal per Llorenç de Busquets. Al seu torn, aquest va ser reemplaçat per Pere Cerezo (ERC) el 15 de juny de 1937 (Clara, 2006).

Al cap d'un any el decret del 9 d'octubre de 1936 va ser derogat i substituït. El nou decret s'ajustava a la nova normalitat després dels Fets de Maig de 1937. Aquest exclouïa principalment al POUM,

aleshores la representació a Girona va quedar amb 9 consellers d'ERC, 9 de la CNT, 9 del PSUC, 3 d'Acció Catalana Republicana i 3 de la Unió de Rabassaires (Clara, 1984).

5. Premsa durant la Guerra Civil

La premsa durant el conflicte bèl·lic té poc o res a veure amb la premsa que s'havia fet anteriorment (Costa i Fernández, 2000). Segons Figueres, durant la Guerra Civil tots els mitjans van patir una transformació profunda (Figueres, 2010). Els diaris es van convertir en una eina propagandística i de suport a la causa de guanyar la guerra.

“El juliol de 1936 neix una nova fornada de capçaleres informatives i polítiques d'esquerres en una explosió de vitalitat que mostra uns continguts fortament ideologitzats i amb el rerefons d'una voluntat de llibertat, tot i la forta presència de censures i consignes” (Figueres, 2016, p. 202).

Els diaris del bàndol franquista presentaven capçaleres que seguien una mateixa línia. Aquesta homogeneïtat va facilitar l'ús propagandístic dels mitjans (Costa i Fernández, 2000). Per contra, el bàndol republicà tenia publicacions molt diverses, ja que cada força política i sindical tenia el seu portaveu⁷. Per exemple, a Girona, a part de *Gerona CNT* van aparèixer *Combat* (juliol de 1936); *Front* (octubre de 1936), òrgan del PSUC i portaveu de la UGT; *L'Espurna* (novembre de 1936), portaveu del POUM; i *L'Estel* (gener de 1937), portaveu de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya (Costa i Fernández, 2000). A més, amb l'inici del procés revolucionari les forces obreres es van apropiari violentament dels diaris (Figueres, 2010). Ara els diaris no obeïen a l'economia, sinó a la política. Cada mitjà tenia el seu públic, i escrivien per aquest. D'aquesta manera el periodisme assumia una dimensió molt més específica (Figueres, 2010).

Els diaris no es llegien només a la rereguarda. Les organitzacions polítiques i sindicals van impulsar un seguit de publicacions amb l'objectiu de donar suport moral als soldats que lluitaven al front (Costa i Fernández, 2000). Per exemple, les columnes anarcosindicalistes rebien *Solidaridad Obrera*, *La Noche* i *Tierra y Libertad*. Partits i sindicats es van encarregar de difondre els seus diaris i fer arribar exemplars als seus milicians (Figueres, 2010).

George Orwell explica com era la premsa republicana durant la guerra i com les notícies eren deformades i exagerades, quan era al front d'Aragó. Per exemple, a la seva obra narra que durant una

⁷ Abans del juliol de 1936 a Catalunya hi havia 52 diaris; després del 19 de juliol va arribar a haver-ne fins a 62. Finalment, va acabar baixant a 42 el 1938 (Figueres, 2010).

nit les forces feixistes els van atacar amb un parell de metralladores des d'una certa distància. Diu que va ser un atac sense cap perill per les forces republicanes però la premsa ho va exagerar:

“Un día o dos más tarde (referint-se a l'atac), los periódicos y la radio anunciaron que un tremendo ataque con caballería y tanques (subiendo por una ladera perpendicular) había sido rechazado por los heroicos ingleses” (Orwell, 1938, p. 68).

El periodisme era una eina essencial per la conformació de l'opinió pública d'aleshores. Altres mitjans, com el cinema, la ràdio o els cartells, tenien molt poca incidència. La premsa encara era determinant (Figueres, 2010) però va perdre veracitat perquè les notícies sobre la guerra no podien contenir elements catastrofistes (Costa i Fernández, 2000). La informació estava profundament manipulada. De fet, si un lector es volia informar, ho havia de fer llegint els diaris “per passiva”, diu Figueres:

“Tot i saber-ne les limitacions respecte a la veracitat i amplitud, podia llegir-se per passiva: l'absència de combats en uns indrets podia fer sospitar la derrota; era també una lectura crítica des de la capacitat d'entendre-ho” (Figueres, 2010, p. 33).

Les notícies sobre els combats i la guerra tenien dos vessants: d'una banda, algunes eren utilitzades per estimular la lluita, mentre que d'altres eren silenciades per evitar la desmoralització. La informació, encara que fos verídica, s'intentava amagar i difuminar. S'utilitzaven eufemismes, com “evacuació” en lloc de “retirada” (Figueres, 2016). Figueres explica:

“La caiguda de Màlaga, en ser coneguda, esdevingué un corrosiu per estimular la resistència i la reorganització, mentre que la derrota de l'Ebre fou silenciada, atès que era inviable des de Catalunya cap resistència. Altres pèrdues de ciutats com Terol o Bilbao representaran el valor de la informació com a manera d'anar més enllà: si hom ha guanyat una ciutat guanyarà el conflicte. La informació, encara que sigui verídica s'amaga pel valor de desmoralització que comporta. L'exageració caldrà que sigui vista amb prudència, perquè la ràdio, oberta, pot immediatament ser l'eina que ho rectificui i aleshores jugaria en contra” (Figueres, 2010, p. 21).

La premsa es va convertir en un instrument fonamental d'informació i desinformació. Les capçaleres ajudaven l'esforç de propaganda bèl·lic de la República i servien com un discurs a curt termini destinat a mantenir l'esperit de combat (Pineda, Romero, & Tomillo, 2012).

Els arguments que utilitzava la premsa republicana per reforçar aquest discurs eren: la intervenció del feixisme alemany i italià en suport dels nacionalistes, l'equiparació de la sublevació amb la barbàrie, l'agressió de les classes privilegiades contra el govern del poble, la vinculació del poble amb la cultura

i amb Espanya, i l'agressió contra la legalitat, la democràcia i la llibertat. També s'empraven temes com la petició d'ajuda internacional, la confiança en la victòria o bé la resistència republicana (Pineda et al., 2012). Per transformar-se en un missatge propagandístic el contingut s'havia d'inscriure en un marc comunicacional que englobés conceptes com "patriotisme" o "amença". A més, per fer arribar el missatge a la població, s'havien de tenir en compte les condicions de recepció. És a dir, s'havia d'ajustar el missatge a allò que pensava el receptor potencial, com estereotips, prejudicis, necessitats o circumstàncies històriques, entre altres factors.

Naturalment, els continguts també van patir una transformació radical. Els nous esdeveniments causats per la guerra, els bombardeigs, els combats i les col·lectivitzacions es van convertir en material periodístic d'impacte. Altres fets importants de caràcter informatiu, com per exemple les persecucions socials dins del territori republicà, van ser silenciats o molt poc tractats (Figueres, 2016).

Respecte a aquests canvis cal destacar com va evolucionar la manera de tractar la internacionalització del conflicte. Lluís Costa, respecte a com ho tractava *L'Autonomista*, diu:

"En els primers compassos de la guerra, el diari republicà silenciava el subministrament d'avions a Franco per part de Hitler i Mussolini [...]. Quan Rússia, i també Mèxic, inicien l'ajut als republicans L'Autonomista ho proclama, però ben aviat es comença a mostrar crític vers les potències democràtiques europees i les possibles solucions" (Costa i Fernández, 2000, p. 185).

Tot i això, explica, la màxima preocupació del diari era mantenir alta la moral, tant en el front com a la rereguarda (Costa i Fernández, 2000).

És ben clar que la temàtica de guerra i de revolució, en afectar tan profundament a la societat, va desplaçar tots els altres temes, com els esportius i culturals, que van passar a ocupar un segon pla. Tot i això, també hi ha lloc per altres tipus de notícies. Per exemple, Lluís Costa explica que a *L'Autonomista* es relatava la tasca intel·lectual i bibliogràfica de Jaume Vicens Vives. Això es feia, principalment, per desviar l'atenció de la guerra (Costa i Fernández, 2000).

La informació provenia majoritàriament d'agències però alguns diaris també tenien cronistes i corresponsals. El paper dels periodistes al front és important durant l'any 1936 i el 1937. Respecte als corresponsals, Figueres diu:

"Tots els diaris envien redactors, que després seran simplement soldats que trametran cròniques o notes o bé seran periodistes mobilitzats que passaran a ser els redactors de les revistes del front, [...]" (Figueres, 2010, p. 28).

De fet, les cròniques de guerra van sorgir d'aquesta manera. Els soldats van començar a ser emissors de les seves pròpies experiències en el front. Això, però es va veure molt condicionat per la censura militar i el gènere no es va poder desenvolupar (Costa i Fernández, 2000).

Un altre dels gèneres periodístics sorgits durant la guerra són els reportatges. Figueres explica:

“Cal remarcar l'aparició de noves temàtiques com són els reportatges, si bé és cert que els trobem de manera molt limitada per culpa de la propaganda, i caracteritzats per la poca variació en estils i presentacions, i la poca innovació i experimentació dels periodistes en aquest gènere” (Figueres, 2016, p. 211).

Els fets de maig també van afectar l'àmbit periodístic: es va imposar un control civil i militar de la informació i va augmentar la censura (Figueres, 2010). Aquesta es veu reflectida en la presència de grans espais en blanc o negre a les pàgines dels diaris (Figueres, 2010). Les editorials i comentaris van ser censurats reiteradament i no es podia dir el que es creia convenient. Els portaveus del POUM, com *La Batalla* o *L'espurna* a Girona, van ser prohibits (Costa i Fernández, 2000).

A més, les dificultats en el subministrament de paper van afectar de manera generalitzada a totes les capçaleres (Figueres, 2010). Costa ressalta que al maig del 1937 costaven 170 pessetes els 100 quilograms de paper, mentre que abans de l'inici de la guerra el seu preu era de 56 pessetes (Costa i Fernández, 2000). Això va provocar que els diaris reduïssin la seva paginació (Figueres, 2016). Per altra banda, les seves plantilles es veien afectades a mesura que cridaven els seus treballadors a files. Aquests problemes van arribar a disminuir la premsa diària i la periòdica (Figueres, La guerra del periodisme, 2016) i els diaris de Girona, com *L'Autonomista* o el *Gerona CNT* no n'eren l'excepció (Costa i Fernández, 2000).

En definitiva, la premsa i el seu paper durant el conflicte bèl·lic es poden resumir amb el següent:

“El periodisme durant la Guerra Civil complirà una funció social informativa i també política en la transformació d'objectius de partits, sindicats, governs i institucions. Hi ha una heterogeneïtat formal pel que fa a la confecció i si bé hi ha corresponals i enviats especials, fotògrafs i pàgines il·lustrades [...] no tenen una dimensió creativa notable [...]. La iconografia bèl·lica, la fraseologia de lèxic de combat, el contingut sobre la guerra, inunden les pàgines dels periòdics, que van afeblint la paginació per dificultats en el subministrament de paper [...]” (Figueres, 2010, p. 34).

5.1 Premsa anarquista durant la guerra

El moviment llibertari es caracteritzava per tenir nombroses capçaleres que generaven opinió dels treballadors. Els diaris anarquistes més importants eren *Tierra y Libertad* i *Solidaridad Obrera*, que

ja feia temps que s'editaven quan va esclatar la Guerra Civil. De fet, *Solidaridad Obrera* ja era, durant la Segona República, una de les publicacions anarquistes més estables i amb un tiratge més alt. També van néixer durant la República altres capçaleres de gran importància, com *CNT* o *Sindicalismo* (Vadillo Muñoz, 2016). Cal destacar, també, que a diferència de la majoria de diaris del moment a Catalunya, que eren editades en llengua catalana, la premsa anarquista va optar per publicar majoritàriament en castellà (Figueres, 2016).

La premsa anarquista defensava la revolució abans que la guerra. En el número 1224 del 17 de març de 1936 de *Solidaridad Obrera*, abans que esclatés la Guerra Civil, apareixia el següent: “*¡Antes que la guerra, la Revolución! ¡Trabajadores: hay que evitar la guerra: para ello hay un solo medio: la Revolución Social!*” (Vadillo Muñoz, 2016). Els anarquistes ja veien el perill feixista i preveien un possible cop d'estat. Com a alternativa proposaven la revolució dels treballadors. Aquesta campanya de conscienciació, explica Julián Vadillo, es va dur a terme en tots els àmbits laborals i socials on la CNT tenia incidència.

Per altra banda, també es caracteritzava per les seves idees antimilitaristes. Denunciava l'exèrcit com un instrument opressor i de domini de les elits sobre el poble treballador. Tot i això, els anarquistes no rebutjaven la violència en la seva lluita (Freán Hernández, 2012)

El 15 de juliol de 1936, amb el cop d'estat a punt de produir-se, va aparèixer el següent titular a *Solidaridad Obrera*: “*En pie, contra el fascismo*”. En aquest article es deia que la CNT ocuparia el seu lloc quan comencés la lluita, a més de remarcar que combatrien per tots els mitjans qualsevol intent de cop d'estat.

A partir del 18 de juliol, els titulars de *Solidaridad Obrera* van passar a cridar els treballadors per derrotar els revoltats i allistar-se a les milícies. Com assenyala Julián Vadillo, el to del diari va canviar per temps de guerra. A partir de llavors, la guerra i la revolució van passar a ser els temes principals (Vadillo Muñoz, 2016). De fet, la importància de guanyar la guerra era tal que els anarquistes van començar a defensar la col·laboració amb les altres forces antifeixistes, sense renunciar a la revolució.

Respecte a la situació internacional, Freán Hernández diu:

“La actualidad internacional está muy presente en los análisis de la situación política y económica del momento, destacando especialmente los peligros que para la estabilidad y la paz mundial representava el expansionismo colonialista de algunos países” (Freán Hernández, 2012).

L'ocupació d'Abisinia per part d'Itàlia, el perill de l'Alemanya nazi o l'expansionisme del Japó a Manchuria, entre d'altres, eren temes que la premsa anarquista tractava i denunciava a les seves pàgines. El feixisme, l'estat, els polítics i el capitalisme eren vists com els responsables de la guerra i de la mort dels treballadors, que morien defensant interessos aliens a ells.

6. Diari Gerona CNT

El diari *Gerona CNT* va néixer després dels Fets de Maig. Era una publicació diària⁸ de matins que constava de 176 números. El primer va sortir el 6 de juny de 1937 i l'últim el 28 de desembre del mateix any. Era el diari portaveu de l'òrgan confederal de la segona regió de la CNT a Girona durant la Guerra Civil. Com la majoria de les capçaleres anarquistes, estava escrit en castellà, tot i que també comptava amb alguns articles en català. Fins al 18 de setembre, el títol i el subtítol de l'última pàgina estaven en català. El periòdic constava de quatre pàgines, excepte els números 4, 21, 41, 52-53 i 59, que tenien dues i els números 86-87, 89-94, 96 i 100, que tenien sis. Les seves mesures eren de 42x57 cm i a partir del 2 de setembre de 30x49 cm (Madrid Santos, 1989).

El seu director era Grau Salazar i la resta de plantilla de treballadors va variar molt a causa del conflicte, fet que va provocar canvis de format al diari. El 27 d'agost, recull:

“Después de la marcha de nuestro compañero Verdaguer, administrador de “GERONA C.N.T.” y de Cos y Masa, redactores de nuestro diario, han tenido que incorporarse al Ejército popular el linotipista de nuestra “Imprenta Confederal”. Juan Grau y el ayudante de máquinas de la misma Emilio Grau. Con estos dos últimos son cuatro los hijos de nuestro compañero director que luchan por la causa del antifascismo y la Revolución. Los dos primeros hijos de Grau Salazar, Luis y Matías se incorporaron en agosto de 1936, formando parte de las gloriosas “tribus” catalanas. También nos vemos privados de la colaboración de nuestro excelente compañero Fernando Blasco, maquinista” (núm. 71).

També va comptar amb col·laboracions de periodistes externs, com la de Fontaura, redactor de *Solidaridad Obrera*, que s'anunciava al número del 3 de juliol (núm. 24). El diari també tenia un corresponsal a Banyoles, que firmava com a tal (núm. 56).

La redacció era al número 54 de la Gran Via Jaume I. Respecte a la seva distribució, aquest es podia comprar al quiosc o bé a partir de subscripció. El seu preu era de 15 cèntims i la subscripció, dins de

⁸ Exceptuant els dilluns, que no hi ha cap mena de publicació.

la ciutat de Girona, per un mes, era de 3 pessetes, mentre que per fora de la ciutat el preu era de 9,50 pessetes pel període d'un trimestre (Madrid Santos, 1989).

Com la resta de diaris publicats en territori republicà en aquell moment, el que apareixia a les seves pàgines era propaganda. A les seves pàgines defensava la lluita contra el feixisme i la revolució, a més de buscar aixecar la moral a la rereguarda. La informació que contenia era d'abast local, nacional i internacional, tot i que la gran majoria estava relacionada amb la guerra a Espanya, com s'explicarà més endavant.

La majoria de notícies publicades provenien de l'agència Cosmos (després Febus). Moltes de les que no eren d'àmbit local, passaven per aquesta agència de notícies. Al principi arribaven per via telegràfica i després per telèfon. Aquestes estaven repartides entre la portada i la tercera pàgina. A la segona plana, les informacions de Barcelona, també d'agència, es barrejaven amb les comarcals i d'àmbit local.

Com ja s'ha dit, la finalitat dels diaris republicans durant la guerra, més que informar, era mantenir alta la moral i el que es publicava es feia sense cap certesa ni objectivitat. El *Gerona CNT*, tot i que mantenia també aquest objectiu, es desmarcava d'altres publicacions que eren més afins al govern. En el moment en què va sortir el *Gerona CNT* el sindicat havia perdut la seva hegemonia a Catalunya. Per això, sempre que podia, es mostrava molt crític amb la gestió que feien les altres forces.

Com a portaveu de la CNT a Girona el seu contingut es trobava impregnat d'ideologia anarcosindicalista. Al primer número ja apareixia una declaració d'intencions, el que va ser la seva consigna periodística: guanyar la guerra i estructurar la Revolució (núm. 1).

El *Gerona CNT* també es veia afectat per la manca de paper, tinta i peces de recanvi. Per causa de les avaries i d'altres problemes en el subministrament, es veien obligats, més d'un cop, a publicar només dues pàgines en lloc de les quatre habituals. És el cas del número del 23 de juliol, on apareix la següent nota: *“Por una avería en las linotypes, nos vemos obligados hoy a publicar sólo dos páginas de nuestro diario”* (núm. 41). Al número del 13 d'agost, també hi apareix una nota que diu el següent: *“Por causas completamente ajenas a nuestra voluntad, volvemos hoy a publicar dos páginas solamente”* (núm. 59).

6.1 Format del diari

El diari tenia un format clàssic i no aporta cap novetat a la premsa en aquest àmbit. Segons Figueres, no és l'excepció, ja que durant aquest període cap diari aporta novetats al gènere. És gairebé tot text.

A les seves pàgines també apareixen caricatures, la majoria firmades per Costa. Pràcticament no hi ha fotografies. Les fotografies aparegudes el 20 i el 30 de juliol són l'excepció. Les dues apareixen en portada. La del 20 de juliol representa un milicià (núm. 38) i a la segona es mostren uns milicians disparant a alguns objectes d'iconografia religiosa a l'inici de la guerra civil (núm. 47).

Els canvis que va sofrir el diari són visibles tant a la capçalera, com en el format. Fins a l'1 de setembre es va mantenir de la següent manera:

Imatge 1: Capçalera utilitzada des del començament fins el 2 de setembre. Núm 70.

A partir del 2 de setembre, quan el diari va haver de reduir les mesures i el nombre de columnes, la capçalera va passar a tenir la següent forma, fins al 19 de setembre:

Imatge 2: Segon tipus de capçalera utilitzada. Núm 85.

El canvi anterior s'explica al primer número on apareix (núm. 76). En un article titulat *Una explicación a nuestros lectores*, es comenta que és per causa de les baixes experimentades a la redacció i als tallers per culpa de la guerra. Continua, referint-se a la impremta, que les places vacants no han pogut ser suplertes degut a la mobilització forçosa, motiu pel qual no queden operaris disponibles (núm. 76).

Després, el requadre de la dreta, on apareixien alguns destacats, es va eliminar i va donar pas al format que es va mantenir fins a la desaparició final del diari el 26 de desembre de 1937:

Imatge 3: Última capçalera emprada. Núm 169

Aquests canvis també es veuen a les seccions. El diari, sempre que és possible, publica notícies sobre la guerra i d'àmbit internacional. Aquestes notícies estan dividides en dues seccions: *Información Nacional* i *Información del exterior* respectivament. Després, però, s'inclouen les dues dins la secció *Información telegráfica* a partir del 26 de juny (núm. 18) i *Información telefónica* a partir del 29 d'agost (núm. 73).

Les diverses seccions amb les quals comptava el diari es mantenen relativament inalterables. Tot i això, algunes seccions canvien de nom sense alterar el contingut com la secció sobre la guerra i les notícies internacionals. D'altres, com *Gallardete al viento*, *Prismas*, *Hoy* o *Marginales*, apareixen regularment a les seves pàgines. A partir del mes de juliol, cada diumenge, l'última pàgina es reserva per la *Página de la juventud* (més endavant *Página Juvenil*)⁹, on es publiquen poemes, manifestos i articles sobre l'antifeixisme i el comunisme llibertari.

Una secció que cal destacar és *Del otro Mundo*. Aquesta secció comença el 23 de juny (núm. 15) i s'acaba el 14 d'agost (núm. 60). És una història per entregues que titulada *El fantasma del oeste*. Tracta sobre un personatge anomenat don Chichi, una caricatura dels elements quintacolumnistes de la rereguarda.

6.1.1. Caricatures

Per il·lustrar la seva ideologia el diari fa ús de caricatures, un recurs visual i senzill d'entendre pels lectors. Quan es critica a l'altre bàndol les caricatures solen ser grotesques. Es personifiquen les idees capitalistes amb homes grassos i repressors. Per exemple, el del 24 de juny apareix un home gras,

⁹ Veure Annex 1.

vestit amb frac i barret de copa i al qui se li veu el crani. Els ideals llibertaris, en canvi, se'ls sol representar amb imatges de treballadors musculosos i forts.

Imatge 4: Caricatura d'un obrer fort aplastant a un acaparador (núm. 16).

Imatge 5: Caricatura del capitalisme. Publicada el 24 de juny (núm. 16).

Aquests dibuixos o caricatures obeeixen a les condicions de recepció (Pineda et al., 2012). És a dir, els lectors del diari s'imaginen així als capitalistes i als treballadors, i les imatges il·lustren de manera senzilla aquest imaginari i, a més, el reforcen.

6.2 La censura

Abans d'analitzar el contingut i el llenguatge de la publicació, s'ha de posar de manifest la censura que hi havia en el bàndol republicà: tot havia de passar per la censura prèvia. Aquesta censura, com ja s'ha explicat anteriorment, es va veure accentuada arrel dels fets de maig del 1937.

El *Gerona CNT* quan pateix la censura opta pels espais en blanc. D'aquesta manera ressaltava que allò havia estat censurat. Des de l'inici de la publicació ja hi ha exemplars censurats, com el del dijous 10 de juny de 1937 on apareixen espais en blanc a la portada (núm. 4). El titular original està censurat i s'ha substituït per un on s'informa que Expèdit Duran i altres companys seus havien estat empresonats¹⁰. Al següent número, el titular també està censurat i no hi apareix cap altre (núm. 5).

Un altre exemple clar és el número del 16 de setembre, on a la portada hi ha mitja plana en blanc (núm. 88). Els treballadors del diari, per cridar l'atenció del lector sobre la censura que havien patit,

¹⁰ No serà l'únic cas en que les forces d'ordre perseguiran a l'excalde de Girona i a d'altres líders anarquistes de Girona. De fet, el 17 d'agost (núm. 62) apareix un article que s'informa que Duran i Arias han estat detinguts unes hores a Figueres. Part de l'article està censurat i no s'explica el motiu d'aquesta detenció.

posen un titular que diu: “*Recordamos a nuestros lectores que el año tiene 365 días...*”, que es completa a la quarta pàgina, on apareix un altre espai en blanc, amb “...y 52 semanas”.

No busquen amagar aquests espais censurats, sinó fer-los visibles a ulls dels lectors. A la tercera pàgina del número del 7 de juliol, en un gran espai en blanc hi apareix un petit text, que ressalta per la blancor que l'envolta. El text diu així:

“ Por causas ajenas a nuestra voluntad, no podemos publicar hoy un importante manifiesto que a última hora de anoche firmaron los comités nacional de la C.N.T y peninsular de la F.A.I. ” (núm. 27).

Al diari del 8 de juliol (núm. 28), a la portada, hi apareixen fins a quatre textos que no han passat la censura. Després, el mateix *Gerona CNT* se'n fa ressò al següent número amb aquestes paraules:

“Ante la acometida que sufrimos ayer por parte de la Previa Censura, quedamos la duda de si volverán a aparecer albas las columnas que destinamos al comentario “imparcial” y sereno de la situación política, y para librarnos de ese riesgo nos acogemos al recurso de reproducir el editorial de nuestro fraternal colega «Solidaridad Obrera» que tuvo ayer la suerte de salir indemne de las uñas rojas de doña Anastasia” (núm. 29).

També publiquen notes on es queixen de la censura que pateixen. En un article titulat “*El camarada censor sufre una convulsión*” s’acusa el censor, de manera irònica, d’haver censurat una notícia del dia anterior: “*Nosotros no decíamos ayer [...] nada más que una verdad. [...]. Decimos: «¡Dichosos nosotros que gozamos de libertad de prensa!»*” (núm. 16).

A més dels espais en blanc, petits destacats que diuen “*Este número ha pasado por la previa censura*” recorden al lector que no tot el que es publica agrada al govern. Tot i que solen ser petites notes als marges, hi ha moments que el diari ho destaca encara més. N’és el cas del número del 12 d'agost, que aquest missatge arriba a aparèixer fins a quatre cops a la portada, dels quals dos són grans titulars (núm. 58)¹¹.

Enquadrat en portada, al costat de la capçalera, sempre hi apareix una màxima o alguna notícia breu que creuen necessari destacar. Per exemple, el número del 10 d'agost s'informa de la suspensió del diari *Solidaridad Obrera* “*por haber desobedecido las órdenes de la censura*” (núm. 56). Tot i això, molts cops aquest requadre està censurat.

11 Veure Annex 2.

El motiu d'aquestes censure es poden explicar per diversos factors. Tenint en compte el context, segurament es pot atribuir a la publicació d'articles massa catastrofistes sobre la guerra que poden afectar negativament a la moral, articles massa crítics amb la gestió del govern i d'altres dirigides al PSUC. A partir del 15 d'agost, aquestes censure poden estar relacionades amb qualsevol mena de crítica a la Unió Soviètica, ja que per ordre governativa es prohibeix. El propi diari recull una notícia breu sota el títol “*No se permitirá ninguna clase de ataques periodísticos a la URSS*” (núm. 61).

Al diari també apareixen diversos articles criticant la censura i fent-se ressò de la que pateixen. Al novè número, una petita columna en portada es denuncia que el seu director, Grau Salazar, va haver de declarar al jutjat d'instrucció a causa d'una denúncia presentada referent a un article aparegut en el segon número, tot i haver estat autoritzada la seva publicació per la delegació d'Ordre Públic¹². El 12 de juny es publica una carta, firmada per un tal Tulio, que va dirigida a la figura del censor (núm. 6). També es fan diversos articles criticant a “dona Anastasia”, el nom popular per la censura.

A Girona, no només els diaris patien la censura. Un altre òrgan d'expressió del sindicat era el diari parlat CNT-FAI, a *Radio Gerona*. Aquest format de comunicació, però es va veure interromput el 20 de juny de 1937, a causa d'una ordre del govern. El *Gerona CNT* ho porta en portada dos números consecutius: el primer amb una nota breu on s'informa de la suspensió (núm. 13) i al següent en publica una de més llarga, on es lamenta d'aquest fet:

“Ahora, una disposición gubernativa ha acabado con una obra de diez meses. Nosotros, sinceramente, consideramos poco acertada la medida. «C.N.T.- F.A.I.» [...] dedicaba su tiempo a noticias comentadas de última hora de la guerra, con un entusiasta fervor antifascista. El, ayudaba, desde su modestia, a formar una sana atmósfera de guerra muy necesaria en estos momentos. Con su desaparición, la causa antifascista, pierde una de sus mejores armas, en nuestras comarcas. GERONA C.N.T. Lamenta su muerte «decretada» y rinde tributo de admiración a su memoria” (núm. 14).

A part de la censura, el diari patia altres atacs que afectaven la seva publicació. Per exemple, l'últim número de juny només compta amb dues planes. En el mateix número, el diari explica amb una nota que un tal Pujol havia denunciat que el periodista que els hi portava la informació des de Barcelona, li hi havia pres el cotxe. La policia va detenir al periodista a Mataró, impeding la seva arribada a

12 La majoria d'articles no estan firmats, llavors no es pot afirmar si aquest article el va escriure ell o algun dels periodistes. A més, tampoc està clar a quin article fa referència. Possiblement sigui un de la secció *Hoy*, que diu el següent: “*En nuestra retaguardia se vive en una atmósfera política que se parece a la de los países fascistas*” (núm. 2).

Girona. El diari fa una velada acusació a Pujol deixant entreveure que aquesta denúncia només ha estat per perjudicar el *Gerona CNT* (núm. 21).

6.3 Contingut

Després de l'anàlisi exhaustiva de tots els exemplars publicats, s'han classificat les notícies en tres categories:

- 1) Sobre la guerra i la revolució
- 2) Sobre la rereguarda
- 3) De caràcter internacional

A totes les notícies es manifesta l'intent de mantenir alta la moral a la rereguarda. De fet, el mateix diari amb titulars com "*Tan importante como la ofensiva en el frente, es el mantenimiento de la moral de la retaguardia*" (núm. 46)) ho expressa obertament.

6.3.1 Sobre la guerra i la revolució

Les notícies del front arriben principalment a través de l'agència Cosmos i, més endavant, de Febus, i es publica el *parte oficial*¹³. Aquestes notícies apareixen sempre deformades. Es ressalten molt les victòries de les forces republicanes i està escrit un llenguatge èpic. Per altra banda les derrotes no apareixen o es minimitzen.

L'evolució de les notícies sobre la caiguda del País Basc són eloqüents. En un principi les notícies parlen sobre la defensa de les forces republicanes, exaltant la resistència dels milicians:

"Inútilmente pretenden los facciosos romper el cinturón de Hierro que defiende Bilbao, mantenido principalmente por los pechos esforzados de nuestros compañeros de la nunca abatida C.N.T. (núm. 9).

A pesar de la bárbara embestida de dos naciones poderosas: Italia y Alemania; a pesar de los esfuerzos de un ejército de traidores: los militares que se sublevaron con Franco; a pesar de la indiferente complacencia con que las naciones «democráticas» que forman el «Comité de no intervención» contemplan la inhumana ofensiva a Euzkadi, ¡Bilbao resiste!" (núm. 12).

Després s'anuncia la retirada de Bilbao, utilitzant "evacuació" com a eufemisme: "*Bilbao ha sido evacuado*" (núm. 14). Finalment, quan cau el front nord el diari no n'informa i no torna a aparèixer ni Bilbao ni el País Basc a les seves pàgines fins més endavant. Per això, el diari s'ha de llegir per

13 Aquestes notes començaven totes igual, amb el lloc (Madrid) i el dia, seguit de: "*Parte oficial del ministerio de la Defensa Nacional, facilitado a las [...] y transmitido por el micrófono de Unión Radio Madrid, a las [...]*".

passiva. Per exemple, a partir d'un article que es reproduïx el 21 de desembre de Cecília G. Durarte, el lector pot saber que Astúries és en mans dels nacionalistes, ja que diu que està “*perdida la tierra*”:

“[...] y nosotros, como merecido homenaje a su heroica conducta (referent a Cecilia G. Dularte) en tierras norteñas y en prueba de un afecto profesional, reproducimos este reportaje, cogido al azar entre las decenas de los que ha publicado en “CNT del norte” y “CNT de Asturias”, en estos últimos meses en que vascos y asturianos han pasado por la horrible prueba de ver sus hogares deshechos y perdida (de momento) la tierra que les vio nacer” (núm 170).

La victòria més gran que aconseguí l'exèrcit republicà durant el període que s'edita el *Gerona CNT* és la conquesta de Terol, al mes de desembre. Els articles que hi fan referència són un molt bon exemple del llenguatge utilitzat per destacar les victòries i donar-li més glòria a l'exèrcit republicà:

“Los refuerzos numerosísimos que el enemigo envió [...] realizaron [...] intentos desesperados por romper por alguna parte nuestra línea [...], pero se estrellaron ante la bravura del Ejército popular, que se batió en todo momento de un modo admirable, rechazando los ataques, sin retroceder un solo paso, a la vez que se proseguía metódicamente el avance sobre la plaza” (núm. 171).

És un llenguatge èpic: un enemic que compta amb molts efectius i que inútilment intenta atacar i xoquen amb la “*bravura*” de l'exèrcit republicà que “*se batió en todo momento de un modo admirable*”.

La moral a finals del 1937 començava a decaure. És per això que les notícies sobre la presa de Terol es destaquen. Quan s'ocupa la ciutat apareix al diari un gran titular (“*¡Teruel forma ya parte de la España leal!*”) i s'acompanya d'una llarguíssima entradeta on es destaca la gran victòria:

“El empuje del Ejército Popular no ha podido ser contrarrestado por las hordas fascistas.- A las seis y media de la tarde se han rendido los últimos núcleos rebeldes, encastillados en la Plaza de Toros.- Los contraataques facciosos han fracasado, con gran quebranto para las tropas rebeldes, y Teruel se ha rendido.- Centenares de prisioneros han desfilado por las calles de Valencia, vitoreando a la República” (núm. 171).

Titulars com “*Una brillante operación del ejército republicano*” (núm. 104) o bé “*El ejército del pueblo a la ofensiva: Nuestras heroicas fuerzas han reanudado el avance en el frentes de Aragón, conquistando pueblos y posiciones y abundantísimo botín*” (núm. 94), donaran als lectors bones notícies sobre la marxa de la guerra.

Per contra, quan l'exèrcit pateix una derrota aquesta o bé no apareix o bé es camufla de victòria. És il·lustrativa la *Información telefónica* del 12 de novembre, titulada “*En los frentes de Aragón*”:

“Se extendió la lucha a las cotas 993 y 953, de Campo Corona, que en victorioso ataque fueron ocupadas por nuestras tropas.

Al anochecer, si bien no decreció el ardor de la batalla, el entusiasmo y el arrojo de nuestros soldados no se tradujo en nuevos avances, debido a la cerrazón de la noche. Los facciosos echaron mano de numerosos refuerzos e intentaron verificar una operación envolvente, que no lograron realizar, pues, con toda oportunidad las fuerzas republicanas efectuaron un repliegue en completo orden, volviendo a las posiciones de origen” (núm. 132).

Aquesta notícia és una clara derrota republicana. L'exèrcit popular, després d'haver pres els punts esmentats, en arribar la nit no poden avançar més. Llavors, els franquistes llencen una contraofensiva, que fa retrocedir als republicans. En cap moment, però, parla de “derrota” o “retirada”, si no que fa ús d'eufemismes com “*repliegue en completo orden*”. Aquest atac republicà, doncs, és una derrota que s'emmarca de victòria: hi ha hagut avenços en un principi, però han hagut de tornar al lloc d'origen, com indica el mateix article. A més, tampoc fa esment a les baixes sofertes. Aquestes mai es diuen, hagin sigut poques o moltes. Del bàndol feixista, en canvi, si aquestes se saben, sí que s'oferirà el nombre (sempre exagerat) i, si aquest nombre no se sap, es resumirà amb un “*cuantiosas pérdidas/bajas en las fuerzas enemigas*”. En el mateix número, per exemple, referent al front de Belchite:

“[...] el enemigo ha intentado verificar un ataque sobre nuestras posiciones [...], sin resultado. Ha habido, primeramente, un intenso fuego de mortero y cañón, y luego lanzaron sus fuerzas, con extraordinario ímpetu, pero las tropas leales no se inmutaron y tras permanecer en los parapetos [...], abrió un intenso fuego de ametralladora y fusil, rechazando plenamente la acometida de los facciosos a los que se causaron cuantiosas pérdidas entre los atacantes” (núm. 132).

Les forces republicanes sempre resulten victorioses i sense cap baixa. A l'article no apareix cap menció als morts o ferits de l'exèrcit republicà. En aquest cas, dels rebels tampoc ofereix cap nombre, tot i que sí que diu que han sofert nombroses pèrdues. Un altre exemple és la presa material o la captura de soldats enemics: “*[...], hemos hecho 130 prisioneros y cogido cuantioso material bélico*” (núm. 5).

L'acció dels vaixells i dels avions rebels també es veu reflectit a les seves pàgines. De fet, quan es refereixen a ells, sempre ho fan amb termes com “*piratas*” i “*alas negras*”, respectivament. L'aviació republicana serà batejada com “*La Gloriosa*” i sempre sortirà victoriosa dels enfrontaments amb els avions franquistes i de les seves missions. Un exemple és l'apareguda el 25 d'agost: “*Otra brillantísima azaña de “la Gloriosa”*” (núm. 69), o bé la del 5 d'agost: “*Dos aviones republicanos han*

bombardeado las baterías facciosas instaladas en la región de Algeciras. El bombardeo ha sido muy eficaz” (núm. 52).

El diari no es limita a publicar notícies sobre la guerra i, malgrat que no afavoreix el manteniment de la moral alta, també fan crides d'ajuda a la rereguarda. Per exemple, quan s'acosta l'hivern, des del diari es demana que la població doni robes d'hivern pel front, a més d'obrir subscripcions per la compra d'abrics. Destacats recurrents incitaran a la població a fer la seva aportació a la causa i ajudar als combatents¹⁴. Un altre exemple d'això és la crida a la població a ajudar als Hospitals de Sang, que apareix recurrentment a les seves pàgines¹⁵.

També es publiquen cartes de combatents i es fan entrevistes al personal del front¹⁶. Reben articles que expliquen el dia a dia en el front. Provenen principalment de dues fonts: José Cabanas i Pagés y Vila, però també arriben cròniques de Jose Mirambell o J. Coll Paladi, per exemple¹⁷. Aquests articles i cròniques no aporten cap novetat, ja que segurament estan manipulades per poder passar la censura.

Per altra banda, es reproduïxen articles d'altres publicacions de tendència anarcosindicalistes, com *Solidaridad Obrera*, i/o d'anys anteriors. N'és un exemple el publicat el 8 d'agost sota el títol “*Basta de idolatrías*” (núm. 55) on es reproduïx un article de Ricardo Mella¹⁸ publicat originalment a *Acción Libertaria*, l'any 1911.

¹⁴ Aquestes notes comencen a aparèixer de forma recurrent al mes de novembre.

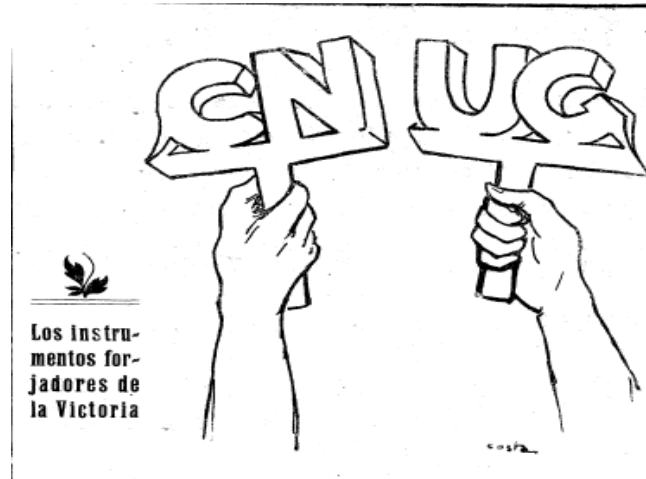
¹⁵ Per exemple el número 61 del 15 d'agost.

¹⁶ Entrevista a Policarpio Vidal, 8 de juny de 1937

¹⁷ *L'hivern a les trinxeres*, Gerona CNT, núm. 141, 17 de novembre de 1937

¹⁸ Escriptor, intel·lectual i activista llibertari.

El diari, en tant que portaveu, d'un sindicat d'ideologia anarquista defensa i fa propaganda de tot el que està relacionat amb el sindicat, ja sigui publicant conferències, defensant les col·lectivititzacions o fent propaganda dels èxits de la CNT. El diari compta també amb una secció anomenada *Vida sindical*, on es recullen notícies relacionades amb les diferents seccions sindicals de la CNT¹⁹.

Imatge 6: Dibuix aparegut el 19 d'agost en portada on es defensa aquesta aliança, (núm. 64).

Tot i això, defensa l'aliança de la UGT i la CNT, ja que creuen que la unió dels dos sindicats majoritaris pot fer front al feixisme i fer la revolució. La UGT era propera a la línia del PSUC, enemic de la CNT, però igualment creuen que una aliança és possible. Ho afirma el titular del 10 d'agost: “A pesar de todo hay que mantener el pacto C.N.T-U.G.T.” (núm. 56). Destacats com “CNT + UGT= UHP”²⁰ (núm. 61) seran testimonis d'aquesta defensa de l'aliança.

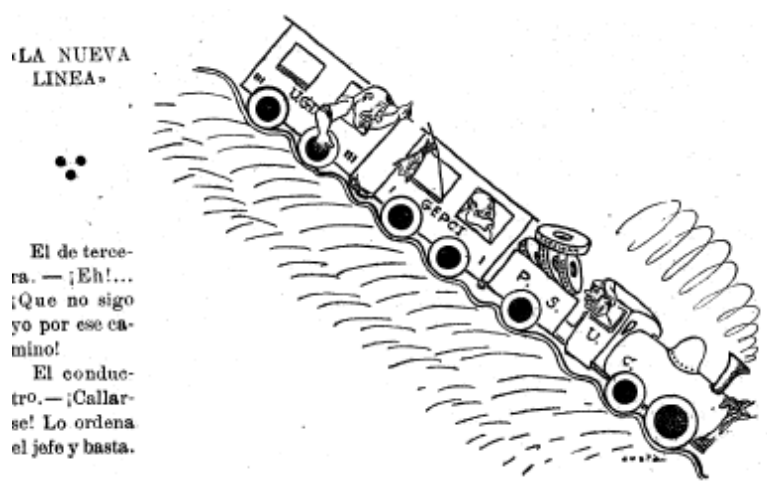
El diari critica durament al PSUC i les seves polítiques que descriu com a dictatorials i totalitàries. El 8 d'agost, en un article titulat “*Son inadmisibles las maniobras tendentes a una hegemonía de partido*”²¹, denuncia el PSUC, sense dir-ho directament, de voler imposar les seves polítiques per davant de les dels altres partits: “*Hegemonía de partido, dictadura, no. Fuera, pues las maniobras y los preparativos que se intentan con ese objetivo, y volvamos a la leal colaboración antifascista, que excluye toda idea de predominio*” (núm. 55). Acompanyant la notícia, i per donar-hi més èmfasi,

19 Veure Annex 3.

20 Unión de Hermanos Proletarios.

21 L'article va ser publicat a *Solidaridad obrera* i el *Gerona CNT* el reproduirà.

apareix una caricatura d'un tren, on la locomotora és el PSUC, que arrossega al GEPCI²² i a la UGT amb ella:

Imatge 7: Dibuix del 8 d'agost (núm. 55).

A les seves pàgines es lamenten de la pèrdua de poder dels anarcosindicalistes i de la mala gestió del govern:

“A pesar nuestro, nos hemos convertido, en lo que ataèe [sic] a la gobernación del país, en simples espectadores y verdaderamente, hasta la fecha no hemos podido comprobar mejoría alguna en la marcha de los acontecimientos nacionales (núm. 67)”.

Respecte a la seva relació amb el govern, el diari, el 2 de juliol, publica la següent nota:

“¿Colaborar con el Gobierno? Sí; la C.N.T. está dispuesta a esa colaboración, en tanto el Gobierno, por su parte, se haga intérprete de los deseos del proletariado con respecto a la guerra y la revolución (núm. 23)”.

El diari no es refia del govern, i al número del 3 de juliol comenta els dubtes que se'ls hi generen respecte d'unes paraules del president del govern, Lluís Companys. Segons el diari, les declaracions de Companys res tenen a veure amb la realitat, cosa que li retreuen:

“Companys, [...], afirmó que estaba dispuesto a sostener y defender las conquistas obreras. Esperamos que los hechos no dejarán en mal lugar la palabra de Luis Companys” (núm. 24).

També, recorda als seus lectors algunes dates fonamentals, com la del 18 de juliol, aniversari de l'inici de la guerra i de la revolució. Els dies previs es fan titulars cridant els treballadors a assistir a la

²² Gremis i Entitats de Petits Comerciants Industrials..

manifestació (núm. 34 i 36) i recorda la mort de Buenaventura Durruti al novembre, amb articles molt elogiosos i poemes a la seva figura, i celebra el 20è aniversari de la Revolució Russa (núm. 133).

També apareixen de tant en tant poemes revolucionaris i sobre la guerra. Són tots d'aquesta temàtica i són sempre lloances als milicians i als revolucionaris. La *Página de la juventud* (després *Página juvenil*) és la que més parla de la revolució. Es publica cada diumenge a partir del juliol i es deixa de publicar el primer diumenge de novembre. Publica articles que parlaren sobre el paper del jovent davant la guerra (núm. 103), manifestos i poemes (núm. 25).

Tot i això, la majoria de notícies són de caràcter bèl·lic. Les relacionades amb la revolució i els enfrontaments ideològics seran molt minoritaris.

6.3.3 Sobre la rereguarda

S'ha observat que aquestes notícies es poden classificar en dues subcategories. D'una banda, les estretament relacionades amb la guerra, com els bombardeigs, el racionament, les cues per aconseguir productes bàsics, elements quintacolumnistes i acaparadors, entre d'altres. Per l'altra banda notícies de caràcter local que no tenen a veure amb la guerra, com per exemple cultura i esports.

6.3.4.1 Bombardeigs, racionament, cues i elements nocius a la rereguarda.

Els bombardeigs a les ciutats van començar a ser una constant a mitjans del 1937. El diari n'informa i publica notícies que condemnen l'acció dels avions rebels. Alguns cops, aquestes són censurades, com el titular del 21 de juliol: "*Aviones negros descargan sus bombas (censurat), sin producir víctimas ni desperfectos*" (núm. 39). De nou, aquesta censura es pot atribuir a l'intent d'evitar la desmoralització entre la població.

El primer bombardeig prop de Girona va ser el 30 de juny (Prat & Pericot, 2012). L'endemà, el diari se'n fa ressò: "*Gerona bajo las bombas fascistas. La metralla de las criminales hordas invasoras, destruye unos humildes hogares y riega de sangre las calles de Sarrià de Ter*" (núm. 21). Per tranquil·litzar a la població, s'informa que un avió lleial va posar en fuga a l'enemic²³:

"A los pocos minutos de haberse escuchado la primera explosión, (censurat), se elevó uno de nuestros cazas, que salió en persecución del avión faccioso, obligándole a abandonar su criminal raid" (núm. 21).

²³ Prat i Pericot desmenteixen aquests fets (Prat & Pericot, 2012)

En el mateix número el diari denuncia que les llums de les cases i dels carrers ajuden als avions enemics a orientar-se i bombardejar la ciutat. Per això celebra que l'alcaldia ordena apagar l'enllumenat.

A diferència de les notícies del front, on no es diu mai quantes baixes ha tingut l'exèrcit republicà, a la rereguarda sí que es coneix i es publica el nombre de víctimes. Això és degut al fet que el diari pren un to de denúncia davant de l'acció dels franquistes, descrivint els enemics com bàrbars que ataquen poblacions indefenses. Per exemple, al número del 2 d'octubre s'informa de l'atac dels avions sobre Barcelona, detallant el nombre de víctimes: *“Hasta la hora de facilitar esta nota, habían ingresado en el hospital Clínico treinta y cinco cadáveres”* (núm. 102).

Un altre problema de la rereguarda que es reflecteix al diari és la fam que pateix la població. L'any 1937, el proveïment ja és una preocupació i comencen els racionaments. Al diari apareixen crítiques a la gestió del govern i dels òrgans municipals (núm. 41). Tot i això, juguen a dues bandes, ja que també diuen que la situació a la rereguarda és immillorable. Això els porta a contradiccions internes. En un mateix número (núm. 1), en un article s'escriu (*“Frente de Euzkadi”*) que la situació a la rereguarda és immillorable, mentre que en un altre es parla sobre el racionament del pa a la ciutat de Barcelona. Lògicament, la situació a la rereguarda no pot ser immillorable si comença a faltar el pa i aquest s'ha de racionar.

El *Gerona CNT*, tot i les crítiques, s'esforça a publicar notícies positives. Per exemple, l'editorial del 7 de juliol, titulada *“La cosecha: símbolo de nuestra victoria”*, assenyala que la collita serà bona:

“Acabamos de llegar del campo y tenemos- todavía- los ojos llenos de la uberrima magnificencia de las tierras del Ampurdán. Vemos como los extensos gravillares de trigo van enmarcándose [...].

A nuestro lado unos campesinos hablan de las faenas agrícolas[...].

-La cosecha es buena” (núm. 27).

A mesura que passa el temps i la situació cada cop és més difícil pel bàndol republicà, el diari no pot amagar la realitat i es torna cada cop més crític amb la gestió del govern. Les notícies sobre el racionament, tant d'aliments com del tabac són una constant i apareixen notes sobre l'encariment dels productes. Per exemple, denuncia que l'oli es ven per cinc pessetes el litre en lloc de 4,2 com s'havia fet fins llavors (núm. 78). El preu del pa i del tabac s'encareix i les files per aconseguir-ne creixen. L'article titulat *“El problema de las subsistencias”* (núm. 66) recull les queixes del diari. *“Hay que imponer un racionamiento de guerra justo y equitativo”*, diuen, denunciant l'acció dels acaparadors.

El número del 12 d'octubre informa que s'imposa el racionament del tabac per evitar “abusos intolerables” (núm. 110).

L'arribada de molts refugiats de guerra, provinents de les regions d'Espanya que cauen en mans dels feixistes, agreuja la situació. Es publiquen anuncis de gent que busca als seus familiars amb els quals han perdut contacte per culpa de l'evacuació. Per exemple, el 25 de novembre apareix: “*Trinidad García Gutiérrez, procedente de Santander, desea saber el paradero de su compañero y de su hijo, evacuados de Gijón. Sus nombres respectivos son: Vicente García Arenal y Eduardo García García*” (núm. 148). D'aquesta manera, a més, el diari informa indirectament de les zones que la República havia perdut.

També s'informa d'elements de la cinquena columna, és a dir, elements contraris a la revolució i al bàndol republicà que busquen desestabilitzar la rereguarda per derrotar la República. Al costat de la capçalera, en un requadre, apareixen missatges com “*Aplastemos a la «quinta columna»*” (núm. 91). La publicació d'aquestes notícies té una finalitat concreta: mantenir a la població alerta i en peu de guerra. Tot i que s'intenta mantenir una aparent normalitat, s'ha de recordar a la població que aquesta normalitat no és tal i que s'ha de seguir amb l'esforç bèl·lic. Per exemple: “*Han sido detenidos en Madrid tres individuos de la G.N.R que hacían señales a las líneas enemiga*” (núm. 46).

Relacionat amb aquests elements quintacolumnistes, el diari publica, a partir del 23 de juny, unes historietes sobre un personatge anomenat don Chichi. Aquest personatge és el prototip d'una persona contrària a les idees republicanes que ajuda a les forces rebels des de la rereguarda (segons el diari aquestes persones abundaven a la ciutat de Girona). Així el presenten a la primera entrega:

“Se trata (don Chichi) de uno de tantos fascistas emboscados en nuestra dichosa retaguardia gerundense. [...]. La cara de don Chichi rebosa satisfacción. Sus mofletudos y coloradotes carrillos denotan la suculencia de los cocidos que se come todos los días, mientras escucha, con arrobamiento angelical, las emisiones de Radio Verdad, las charlas de Queipo de Llano o los discursos del cursilón de Pemán [...]. Los domingos, y fiestas de guardar, don Chichi oye misa [...]. Don Chichi cotiza todas las semanas en una organización fascista que se llama «Socorro Blanco»” (núm. 15).

A partir d'aquest número es relaten les “aventures” de don Chichi que, en un to humorístic, adverteix als lectors de la perillositat de les forces feixistes a la rereguarda i que per això s'ha d'estar alerta davant d'aquestes amenaces. A partir del diumenge 18 de juliol, gràcies a l'èxit d'aquestes historietes, les aventures de don Chichi es publiquen diàriament fins a la seva desaparició el 14 d'agost.

En relació amb els acaparadors que, segons el diari, abasteixen als rics i sacrifiquen al poble treballador (núm. 76), publica, també, algunes caricatures, com la del 14 d'agost i la del 4 de setembre, per exemple:

Imatge 8: Caricatura del 14 d'agost (esquerra, núm. 60) i del 4 de setembre (dreta, núm 78). Representen als acaparadors, i estan retratats de la mateixa manera que apareix descrit el personatge de don Chichi

D'aquesta manera, també, s'intenta amagar una mica l'escassetat de productes. No és per problemes al subministrament o en la producció, sinó que “*uno de los factores que determinan la actual escasez de subsistencias es la ocultación*” (núm. 76). A l'agost, el diari es mostra insistent en aquest punt, publicant dos articles dos dies seguits titulats “*Contra los cuervos de la guerra*” (núm. 67 i 68), a més de destacats o d'altres articles amb títols diferents.

El diari defensa que s'han de perseguir tots els elements que perjudiquin la rereguarda, fins i tot el pessimisme, que percep amb més perill que qualsevol bombardeig. Així, el 25 de novembre anuncia: “*Debe perseguirse el pesimismo individual con la misma implacable fiereza con que se ha de combatir a los «bulistas» y a los emboscados de la «quinta columna». Hace más daño una frase derrotista que una bomba enemiga!*” (núm. 148). El 3 de desembre, publica un article de Jose Cabanas titulat “*Sembrar desalientos, constituye una gran traición*” (núm. 155), on explica que els combatents no volen veure als seus amics i familiars per culpa de pessimisme que s'havia instal·lat a la rereguarda.

Un altre problema que el *Gerona CNT* denuncia són el que anomena ganduls. En un extens article del 23 de setembre, titulat “*Es preciso que desaparezcan los vagos y desocupados si queremos crear el ambiente necesario para la victoria*”, defensa que no poden seguir vivint a la rereguarda plàcidament els paràsits, que són un perill per la victòria. Sentencia que “*hay que terminar con los vagos*”, ja que tothom ha de contribuir en l'esforç bèl·lic per derrotar els rebels (núm. 94).

6.3.3.2 *Notícies sobre esports i cultura*

Per mantenir alta la moral a la rereguarda es necessiten més notícies positives a part de les bèl·liques. Aquestes notícies són per donar un aire de normalitat a la situació perquè, tot i estar en guerra, la vida a la rereguarda ha de seguir. Aquestes seccions ocupen una part molt ínfima del diari en comparació amb les del conflicte.

Tot i que també n'hi ha de culturals, aquestes són molt minoritàries en comparació amb les esportives. El diari només recull la cartellera sobre les pel·lícules i obres que es fan a les diverses sales i teatres de la ciutat.

Les notícies d'esport estan centrades sobretot en el futbol. Surten, principalment, els caps de setmana quan hi ha partit. El dissabte 11 de setembre, el diari anuncia que l'endemà diumenge hi haurà un partit entre el Girona FC i la selecció catalana en homenatge a la Unió Soviètica (núm. 84). A partir del mes d'octubre ho fan de manera més regular perquè la competició es reprèn.

També es parla de les actuacions de l'ajuntament. En un article aparegut el 6 de juny es fa un balanç de l'actuació de l'ajuntament de la CNT a Girona. Es destaquen les obres empreses pel consistori i les millores que es van iniciar a la ciutat (núm. 1).

Tot i això, com ja s'ha esmentat, aquestes informacions quedaran eclipsades per les noves que arribin del front.

6.3.5 *De caràcter internacional*

Els articles sobre temes internacionals estan molt estretament lligats amb el transcurs de la guerra civil. Tot i que també n'hi ha d'altres temes, aquestes són residuals. En aquestes notícies, a més, el diari es posiciona clarament, mostrant-se crític amb tota la resta de països, però per diversos motius.

De les relacionades amb la guerra d'Espanya, d'una banda, critica durament als col·laboradors del bàndol franquista. No hi ha cap paraula de lloança per Alemanya, Itàlia o Portugal. Per altra banda, també es mostra molt crític amb Gran Bretanya, França i la Unió Soviètica, perquè no ajuden prou al bàndol republicà. Referent a Gran Bretanya i França, és il·lustratiu l'article aparegut el 27 d'octubre, titulat "*Aires de Londres, vientos de París*", on es critica les reunions diplomàtiques que tenen lloc a la capital anglesa. El diari defensa que no trobaran cap solució al conflicte espanyol: "*En el fondo del problema español se remueve la lucha de clases: y he aquí el punto neurálgico a cuya solución no atinan los diplomáticos, porque sólo sirven los intereses de la clase capitalista*" (núm. 123).

La crítica a la URSS va més enllà per culpa del caire totalitari que havia pres i que la CNT percep com una amenaça pel triomf de la revolució. Com ja s'ha dit, el PSUC és durament criticat per les seves estretes relacions amb la Unió Soviètica.

El diari també es fa ressò d'altres conflictes internacionals, tot i que no hi para gaire atenció perquè les notícies sobre la guerra a Espanya n'ocupen la major part. El 9 de juliol, informa en portada de la guerra entre el Japó i la Xina: "*Nipones y chinos luchan en Fentai. El imperialismo internacional no reposa, y para tranquilidad del Mundo habrá que aniquilarlo completamente*" (núm. 29).

7. Conclusions

A partir de la present recerca i d'acord amb les obres citades, la premsa durant la guerra civil no busca informar, sinó fer propaganda. Després de l'anàlisi es pot confirmar que el diari *Gerona CNT* no innova ni aporta cap novetat al gènere. Les informacions que dóna estant visiblement deformades per no afectar negativament a la rereguarda. Més que un diari, es podria catalogar com un fulletó propagandístic. Les victòries republicanes apareixen exagerades, mentre que les derrotes o bé no hi apareixen o bé s'arriben a camuflar de victòries, com és el cas de l'article aparegut el 12 de novembre (núm. 132).

Tot el que apareix és propaganda des del punt anarcosindicalista. El diari és portaveu d'un sindicat i, per tant, ha de defensar tot el que la CNT faci o digui. Quan apareix el diari, després dels fets de maig i a causa d'aquests el control que tenia la CNT sobre el territori és residual. Per aquest motiu el diari es mostra molt crític, sempre que pot, amb la gestió que fa el govern. Tot i això, la crítica no pot anar gaire lluny, doncs el diari pateix els efectes de la censura i, a més, tampoc els interessa ser catastrofistes. Al cap i a la fi, el que volen és guanyar la guerra i no poden afectar negativament a la moral de la rereguarda.

El paper que juga la censura en la publicació és molt important. Tot el que hi apareix ha hagut de passar la censura prèvia i, per tant, tota la informació ha estat manipulada. Les notícies, llavors, s'han de llegir per passiva.

El diari segueix la línia general de les forces revolucionàries del moment: guanyar la guerra i fer la revolució. Tot i això, no sempre pot donar notícies positives. La situació a la rereguarda es va agreujant, per culpa de la manca de productes bàsics. L'arribada de refugiats d'altres regions, que el diari recull a les seves planes, empitjora la situació. Gràcies a aquestes notícies, de fet, el lector pot

arribar a saber quines són les zones d'Espanya que la República perd, ja que mai informava obertament de cap derrota.

Totes les seves notícies, des de les estretament vinculades amb la guerra, fins a les que no hi tenen res a veure, serveixen al propòsit d'aconseguir la victòria. Les notícies de rereguarda, com el subministrament, internacionals, culturals, esportius estan enfocades a mantenir alta la moral a la rereguarda. Aquest missatge es reforça amb el tipus de llenguatge emprat i les caricatures.

En conclusió, el diari *Gerona CNT* no aporta cap innovació al gènere periodístic. Les seves seccions i el seu format mantenen una estructura clàssica. Com la resta de publicacions del moment, com ja s'ha dit, el diari es converteix en una eina fonamental de propaganda.

8. Bibliografia

- Acosta Muñoz, J. F. (2000). Casas Viejas: un apunte sobre los sucesos de 1933. *Espacio y Tiempo: Revista de Ciencias Humanas*, 155-170.
- Alcolea Escribano, J. (2015). *Fragua Social: Prensa, cultura y movilización en la CNT valenciana*. (Tesi doctoral, Universitat de València, Comunitat Valenciana). Recuperat de: <http://roderic.uv.es/handle/10550/50762>.
- Arnabat, R., Barrull, J., Berlabé, C., Clara, J., Domènech, G., Duch, M., Gaitx, J., Galitó M., García D., Jarne, A., Lladornosa, M., Massó, J., Nadal, J., Piqué, J., Pujol, E., Rubió, J., Sagués, J., Sánchez, J., Thomàs, J.M., Tormo, D., Velasco, A. (2017). *La Guerra Civil al Territori. Lleida, Tarragona i Girona*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions.
- Boadas, J., Casacuberta, M. Casellas, Clara, J., Cornellà, P., L.-E., Hosta, M., Marquès, S., Pagans, A., Puigvert, J. M. (2006). *Segona República i Guerra Civil a Girona (1931-1939)*. Girona: Ajuntament de Girona. Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions.
- Casanova, J. (2014). *España partida en dos*. Barcelona: Editorial Crítica.
- Cattini, G. C., Santacana, C. (2002). El anarquismo durante la Guerra Civil. Algunas reflexiones historiográficas. *Ayer*, 197-219.
- Clara, J. (1984). El personal polític de l'ajuntament de Girona. *Revista de Girona*, 109(3), p. 243-255.
- Costa i Fernández, L. (2000). *El Autonomista: el diari dels Rahola*. Girona: Col·legi de Periodistes de Catalunya. Demarcació de Girona.
- Figueres, J. M. (2010). *Periodisme en la Guerra Civil* (Primera ed.). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Figueres, J. M. (2013). La investigación hemerográfica en Cataluña. Estado de la cuestión (1879-2013). *I Congreso centroamericano de Comunicación "Desafíos de la comunicación en Centroamérica"*. Ciudad de la Investigación, Costa Rica: CICOM.

- Figueres, J. M. (2016). La guerra del periodisme. A VVAA, *Història del periodisme de Catalunya. Dels inicis de la Guerra Civil* (Vol. 1, p. 202-220). Barcelona: Sàpiens Publicacions.
- Freán Hernández, O. (2012). Imperialismo, fascismo y revolución. El discurso sobre la guerra en la prensa anarquista gallega. *Cahier de civilisation espagnole contemporaine*. doi:10.4000/ccec.3959
- Langdon-Davies, J. (1987). *La setmana tràgica de 1937 i altres vivències de la Guerra Civil a Catalunya*. Puigcerdà: Edicions 62.
- Madrid Santos, F. (1989). *La prensa anarquista y anarcosindicalista en España desde la I Internacional hasta el final de la Guerra Civil*. (Tesi doctoral, Universitat Central de Barcelona, Catalunya). Recuperat de: <https://www.tdx.cat/handle/10803/284155#page=1>.
- Nadal i Farreras, J. (2017). Girona, de la rereguarda al front terminal. Aspectes d'una ciutat en guerra. A VVAA, *La Guerra Civil al territori. Lleida, Tarragona i Girona* (p. 439-475). Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions.
- Orwell, G. (1938). *Homenaje a Catalunya* (Sisena ed.). Barcelona: Virus Editorial.
- Pineda, A., Romero, A. I., & Tomillo, A. M. (2012). Semiòtica de la propaganda: aplicació empírica de un modelo de anàlisi formal a portadas de prensa de la Guerra Civil Española. *Anàlisi*(46), 49-68.
- Prat, J., Pericot, J. (2012). *Bombes sobre Girona*. Girona: Ajuntament de Girona.
- Rosa, C. (2008). *Quan Catalunya era revolucionària (i feia la guerra)*. Girona: CCG Edicions.
- Termes, J. (2008). *Misèria contra pobresa. Els fets de la Fatarella del gener de 1937: un exemple de resistència pagesa contra la col·lectivització agrària durant la Guerra Civil*. Sueca (València): Editorial Afers.
- Tresserras, J. M., & Mompert, J. L. (1997). Les investigacions sobre història de la comunicació d'ençà dels primers setanta. En J. Berrio, *Un segle de recerca sobre comunicació a Catalunya: estudi crític dels principals àmbits d'investigació de la comunicació de massa* (pág. 335). Barcelona: Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.
- Vadillo Muñoz, J. (2016). "En pie contra el fascismo", La prensa anarquista ante el golpe del 18 de julio de 1936. *El Argonauta español*(13), 1-21. doi:10.4000/argonauta.2465

9. Taula d'imatges

Imatge 1: Capçalera utilitzada des del començament fins el 2 de setembre. Núm 70.	22
Imatge 2: Segon tipus de capçalera utilitzada. Núm 85.	22
Imatge 3: Última capçalera emprada. Núm 169.	23
Imatge 4: Caricatura d'un obrer fort aplastant a un acaparador.	24
Imatge 5: Caricatura del capitalisme. Publicada el 24 de juny.	24

Imatge 6: buix aparegut el 19 d'agost en portada on es defensa aquesta aliança,	31
Imatge 7: Dibuix del 8 d'agost.....	32
Imatge 8: Caricatura del 14 d'agost (esquerra) i del 4 (dreta). Representen als acaparadors, i estan retratats de la mateixa manera que apareix descrit el personatge de don Chichi	36

10. Annexos

Annex 1. Pàgina de la juventud del 4 de juliol de 1937 (núm. 25).

Democracia y libertad

Quando un pueblo pasa del estado monarquico al democratico, hay, sin duda, progreso...

DATOS PARA LA HISTORIA

Causas de la desunión juvenil antifascista

Enfrentar a la España antifascista, para derrotar al fascismo, es una tarea enorme de organización...

¿Quiénes somos? ¡¡¡Escuchad, antifascistas!!!

¡¡¡Escuchad, antifascistas!!! La adhesión masiva, las masas, es la única manera de vencer a la tiranía...

Los individuos incoherentes

En una democracia, el individuo incoherente es el que no se compromete con nada...

EN EL VERTICE

Como consecuencia de la presión ejercida por el ejército republicano, el gobierno franquista...

En un momento de la guerra...

Comunicación

En el momento actual, la comunicación es un elemento esencial de la guerra...

El deber de todo hombre

El deber de todo hombre es el de contribuir al triunfo de la libertad...

Reconstrucción Democrática

Después de la guerra, la reconstrucción democrática es una tarea urgente...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de cumplir con sus obligaciones cívicas...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de contribuir al triunfo de la libertad...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de cumplir con sus obligaciones cívicas...

SEÑALAN, ALABA

La guerra es un deber

La guerra es un deber para el pueblo que lucha por la libertad...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de contribuir al triunfo de la libertad...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de cumplir con sus obligaciones cívicas...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de contribuir al triunfo de la libertad...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de cumplir con sus obligaciones cívicas...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de contribuir al triunfo de la libertad...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de cumplir con sus obligaciones cívicas...

El deber de cada uno

El deber de cada uno es el de contribuir al triunfo de la libertad...

Annex 2. Es remarca fins a quatre cops que aquest número ha passat per la prèvia censura; dos amb grans titulars: un a dalt i l'altre a baix. A més, el requadre de la dreta de la capçalera és bastant probable que hagi estat censurat (núm. 58).

VISADO POR LA CENSURA

Gerona CNT

órgano confederal de la 2ª región

Compartir:
Accede a la

BARBERIA COLECTIVA-

ZADA C. N. T.

Es la deber ayudar a las colectivizaciones.

DIARIO DE LA MAÑANA
GERONA, JUEVES, 22 AGOSTO 1937
AÑO I = NÚM. 58

ESTE NUMERO HA PASADO POR LA PREVIA CENSURA POR ORDEN DEL GOBIERNO DE LA REPUBLICA, HA SIDO DISUELTO EL CONSEJO DE ARAGON

AMIGOS DE RUSIA, PERO AMIGOS DE LA VERDAD

Nuestro querido amigo, el Sr. D. Juan... (text continues)

EL CUBANERO SIEMPRE

... (text continues)

EL VOCERO DE LOS CONTROLADOS

El tipo de economista... (text continues)

COMENTARIO - REFLECTOR

por CHA-SU-WEN

PANICO DE LA NOCHE

... (text continues)

DEL OTRO MUNDO

D. Chichí fabrica una sensacional noticia

... (text continues)

Alonso Confederal

C. N. T.

BARCELONA

El consejo de la CEN de los ACOS BARCELONA

ofrece al público un general el primer ACOS BARCELONA

que se publica en España.

Punto (General Miró & Cía.)

Tel. 119 - 624

ESTE NUMERO HA PASADO POR LA CENSURA

Annex 3. *Vida sindical* del número del 13 d'octubre del 1937 (núm. 111)

VIDA SINDICAL

<p>C. N. T. A. I. T. SINDICATO DE LA EDIFICACION MADERA Y DECORACION Se convoca a los compañeros de Juntas de dicho Sindicato a la reunión ordinaria que tendrá lugar hoy miércoles día 12 a las cinco y media de la tarde. Por la Junta. — El Secretariado.</p> <p>C. N. T. A. I. T. SINDICATO DE LAS INDUSTRIAS DEL PAPEL Y ARTES GRAFICAS Compañeros: Se os convoca a la Asamblea general extraordinaria, que tendrá lugar el próximo domingo, a las diez de la mañana, en el Ateneo Confederal (Albareda, 9) para tratar el siguiente</p> <p style="text-align: center;">ORDEN DEL DIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.º Lectura del acta anterior. 2.º Nombramiento de Mesa de discusión. 3.º En vista de las vacantes ocurridas en la Junta Administrativa por haber sido llamados a filas varios compañeros, elección de nueva Junta. 4.º Asuntos generales. <p>Esperamos que ningún compañero falte a la reunión, para evitar que la Asamblea se vea obligada a imponer sanciones. La Junta.</p> <p>C. N. T. A. I. T. AYUDEMOS A NUESTROS HOSPITALES DE SANGRE En la Federación de la Industria Sidero-Metálgica (Alvareda 9) se hallan a la venta unos sellos, cuyo importe se destina al sostenimiento de nuestros Hospitales de sangre. Compañero; contribuye a que a ninguno de nuestros camaradas pueda faltarles lo más indispensable y así aportaréis con este pequeño sacrificio, vuestra ayuda a la causa antifascista. Ayudémoslos (es nuestro deber) pues su dolor es el nuestro. Compartamos nuestro bienestar con nuestros hermanos. Sea nuestro tema: «Hoy por unos; mañana por nosotros».</p>	<p style="text-align: center;">Ayudáaros, es ayudarnos nosotros mismos.</p> <p style="text-align: center;">LA JUNTA</p> <p>COMITE INTERCOMARCAL DE LA INDUSTRIA DE LA EDIFICACION, MADERA Y DECORACION DE LA II ZONA Se encarece a todos los Sindicatos de la Industria y Comités comarcales envíen con urgencia las hojas de estadística que en un tiempo les fueron remitidas para el más fácil desempeño de nuestra labor. Habiéndose puesto a la venta el volumen de las MEMORIAS del primer Congreso Regional de nuestra Industria, todos los Sindicatos de la Industria que deseen hacer sus pedidos, se dirigirán al Comité Intercomarcal, calle de Albareda num. 13, (Gerona), siendo el precio del volumen el de una peseta con cincuenta céntimos ejemplar.</p>
---	---